

Analiza položaja LGBTI osoba tokom krize COVID-19

i preporuke za adekvatan odgovor
države na društvene potrebe LGBTI
zajednice

**Analiza položaja LGBTI osoba tokom krize
COVID-19 i preporuke za adekvatan
odgovor države na društvene potrebe LGBTI
zajednice**

Beograd, 2020

Preporuke

- ✚ Aktivno uključivanje predstavnika i predstavnica LGBT zajednice u društvene tokove i procese odlučivanja o pitanjima koja utiču na različite načine na različite društvene grupe, imajući u vidu heterogenost koju ova zajednica nosi sa sobom.
- ✚ Pravno regulisanje istopolnih brakova umnogome bi ubrzalo društveno priznanje LGBT osoba, uvažavanje privatne i profesionalne okoline, ali regulisalo mogućnosti, privilegije i podrške, u radnim, profesionalnim, imovinskim, naslednim, sportskim, medijskim, političkim, edukativnim, i sl. statusnim rešenjima i situacijama.
- ✚ puno zadovoljavanje potreba svih društvenih grupa u situacijama vanrednih okolnosti koje mogu biti izazvane zdravstvenom ili nekom drugom pretnjom po život građana i građanki.
- ✚ Proširiti obuhvat pojedinaca i domaćinstava koja mogu biti privremeni korisnici socijalnih i materijalnih davanja u situaciji opštedruštvene krize, tako da ovim trenutnim i vremenski ograničenim socijalnim merama mogu biti obuhvaćeni građani i građanke bez obzira na imovinski cenzus i rad u neformalnoj ekonomiji.
- ✚ Jednokratna davanja za pojedince i domaćinstva koja ne dobijaju državnu pomoć, a u kojima niko od članova nije zaposlen u formalnom sektoru niti ostvaruje prava po osnovu socijalnog osiguranja.
- ✚ Sa ciljem efektivnijeg sistema socijalne zaštite koji treba pravovremeno reagovati u situacijama društvene krize, kakva je COVID 19 kriza, važno je formirati održiv informacioni sistem (socijalne registare) koji će biti izvor podataka o ugroženim pojedincima i porodicama.
- ✚ Pravo na novčanu socijalnu pomoć automatski proširiti i u vertikalnom i u horizontalnom smislu u kriznim situacijama.

- ✚ Unaprediti mogućnosti što šireg obuhvata građana informisanjem koristeći sve raspoložive vrste tehnologija.
- ✚ Koristiti nove tehnologije za savetovanje i pružanje najvažnijih informacija poseno osetljivim društvenim grupama. Potrebno je da se ova iskustva analiziraju i uvedu u svakodnevnu praksu i u regularnim vremenima.
- ✚ Pokrenuti kontinuiranu obuku stručnjaka i volontera za *online* i telefonsko savetovanje.
- ✚ Beleženje primera dobre prakse i razmena iskustava među sektorima na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou svakako doprinosi unapređivanju mera koje treba da na adekvatan način zadovolje specifične potrebe svake društvene grupe sa ciljem da niko ne ostane izvan podrške.
- ✚ Unaprediti saradnju i koordinaciju delovanja civilnog društva i državnih institucija sa ciljem brzog i pravovremenog reagovanja na potrebe zajednice i zagovaranja najprimerenijih rešenja koja su došla direktno iz samih zajednica.

COVID-19 kriza ugrozila je socijalno-ekonomski status većine stanovništva u Srbiji, ali je vrlo brzo postalo jasno da nismo svi/e podjednako ugroženi/e. Ljudi koji su

posebno izloženi riziku su oni koji su siromašni, pravno nevidljivi i pripadaju različitim marginalizovanim grupama. Tako i LGBTI osobe trpe posledice krize, a mnoge od njih su na samom rubu egzistencije.

Poslednjih meseci Labris su kontaktirale LGBTI osobe starije od 65 godina, LGBTI mladi, lezbejske romske porodice, LGBTI osobe koje su ostale bez posla. Sve osobe koje su nas kontaktirale u velikom broju slučajeva nemaju dobar odnos sa porodicom zbog svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta, te ostaju bez neophodne podrške i pomoći tokom ovog teškog perioda. To sve stvara ljudima dodatnu anksioznost i strah, osećaj izolovanosti i usamljenosti.

Iz ovih razloga Labris je preduzeo više različitih mera, kako bi prevenirao posledice COVID krize i pomogao LGBTI zajednici da se nosi s njom. Tokom krize Labris je pružao socio-ekonomsku podršku u vidu urgentnih paketa (hrana, higijenski proizvodi i dezinfekcijska sredstva), kao i psihološku podršku - individualnu i kroz grupni rad.

Sledeći korak započinjemo analizom, koja se nalazi pred vama. To je analiza mera koje je država preduzela, a koje se odnose i na LGBTI zajednicu. Pomenuta analiza omogućiće nam da steknemo uvid u postojeće mere, ali i da pružimo zajednici informacije o tim istim merama te kako da im pristupe.

Ovaj dokument deo je projekta **“Advancing the socio-economic equality of the LGBTI community in Serbia”**, koji se implementira uz podršku ILGA-Europe.

Uvod: izazovi društvene participacije u vanrednim okolnostima

---

Karakteristike koje su obeležile društveni diskurs tokom vanrednog stanja izazvanog epidemijom COVID 19 i nastavkom krize od marta 2020. godine kreću se od zdravstvene neizvesnosti, otežanih uslova života, nepredvidivog širenja zarazne bolesti, a sa druge strane ograničavanje kretanja dovelo je do smanjenja mogućnosti za rad. Društvene grupe kojima je i u redovnim okolnostima otežan pristup zdravstvenoj zaštiti, ostvarivanju prava na rad i zapošljavanje, koje su u povećanom riziku da postanu žrtve diskriminacije i nasilja, posebno su pogođene javno-zdravstvenom krizom i posledicama koje ova kriza ostavlja za sobom.

Istraživanje „Odnos građana i građanki prema diskriminaciji“¹ koje je Poverenik za zaštitu ravnopravnosti šesti put po redu realizovao u poslednjih deset godina, daje zabrinjavajuće rezultate po pitanju odnosa prema LGBT zajednici. Važno je naglasiti da su poslednja dva istraživanja (2016 i 2019) zasnovana na istim upitnicima, odnosno na istoj metodologiji uzorka, kako bi se stekao kvalitetniji uvid u promene odnosa građana i građanki prema diskriminaciji u protekle tri godine, odnosno o socijalnoj distanci koja postoji prema pripadnicima različitih grupa. Grupa prema kojoj postoji najveća socijalna distanca su migranti, odnosno tražioci azila (3,2), a zatim građani i građanke albanske nacionalnosti (2,57) i LGBT populacija (2,57), osobe koje žive sa HIV/AIDS-om (1,72), a potom pripadnici i pripadnice romske nacionalnosti (1,37). Drugim rečima, treća najnepoželjnija društvena grupa su pripadnici LGBT populacije (17%), a potom i osobe koje žive sa HIV/AIDS-om (13%). Kada se poredе rezultati sa onim iz 2016. godine, uočava se da je došlo do promena u socijalnoj distanci prema određenim grupama. Tako je, na primer, 2016. godine najveća distanca postojala prema LGBT populaciji, dok je sada najveća prema migrantima.

Premda su pripadnici i pripadnice LGBTI zajednice u Republici Srbiji tokom vanrednog stanja i javno-zdravstvene i ekonomske krize delili sudbinu većine, dugotrajna marginalizacija i nagomilani problemi uzrokovani, pre svega, ne rešavanjem pravne regulative istopolnih partnerstava, doprineli su da posledice krize ne budu iste za sve građane i građanke Republike Srbije.

Tokom vanrednog stanja i u postpandemijskom periodu, na površinu našeg javnog diskursa izbila je višestruka diskriminacija LGBT osoba. Lezbijke i trans žene u ovoj specifičnoj situaciji najčešće nisu diskriminisane i marginalizovane samo zbog svoje seksualne orijentacije i rodnog identiteta, već su ne retko i u intenziviranoj intersekcionalnoj situaciji nepovoljnih i diskriminatornih okolnosti zbog svoje

---

¹ <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2019/11/izvestaj-o-istrazivanju-javnog-mnjenja.pdf>, pristupljeno 22.10.2020.

nezaposlenosti, siromaštva, beskućništva, invalidnosti, lošeg zdravstvenog stanja, uzrasta.

Mentalno zdravlje LGBT osoba, pored niza drugih problema, izbija sve više i sve češće u prvi plan, ali ne i briga nadležnih za ovo pitanje. Izolacija, ograničenost kretanja, pored sve većih izgleda za gubitak posla koje uzrokuju osiromašenje, dovodi i do gubljenje samostalnosti i narušavanja privatnosti kroz nemogućnost plaćanja kirije.

Javno-zdravstvena a posledično tome i ekonomska kriza pogoršala je ionako nezavidan ekonomski i sveukupan društveni položaj LGBT zajednice. Čak dve trećine ove populacije od početka epidemije Covid-19 nisu imali sredstava za zadovoljenje makar jedne osnovne životne potrebe². Povećanje rizika od siromaštva ove zajednice za sobom je povuklo i pitanja bezbednosti i zaštite od svih oblika nasilja i diskriminacije.

Proglašenje vanrednog stanja menja i delovanje organizacija civilnog društva, koje su značajna podrška LGBT zajednici. Međutim, civilno društvo se, pre svega, bavi terenskim radom, senzibilizacijom, informisanjem, edukacijom i to u oblasti ljudskih prava. Podrška koju određene društvene grupe, najčešće najmarginalizovanije i višestruko diskriminisane, kao što je romska populacija koja živi u podstandardnim romskim naseljima i LGBT zajednica, dobijaju od organizacija civilnog društva naročito je vidljiva u ovim vanrednim okolnostima, u kojima je izostala ili bila ograničena. Nemogućnost civilnog sektora da organizuje redovne grupe samopomoći, psiho-terapijske grupe i druge manifestacije zbog javnih mera sprečavanja širenja zaraze, otežana komunikacija sa zajednicom i unutar nje, povećava osećaj stvarne isključenosti i marginalizovanosti.

Alarmantan je podatak da manje od 3% LGBT osoba imaju na koga da se oslone – porodica, partneri i partnerke, prijatelji – po pitanju zadovoljavanja osnovnih životnih potreba.

² „COVID-19 i LGBTI zajednica u Srbiji“, Loud & Queer i Egal,2020

Stoga se sinergijski rad civilnog sektora i vlasti na donošenja paketa mera koje će na adekvatan način zadovoljiti potrebe najugroženijih, nameće kao prioritet. Participacija društvenih grupa u kreiranju i realizaciji paketa mera podrške doprinela bi bržem i boljem uspehu mera.

Naročito je važno kreirati i postpandemijske mere koje će doprineti oporavku pojedinaca i ekonomije u što kraćem periodu. Imajući ove društvene prioritete u vidu, potrebno je bez odlaganja postići sveobuhvatni društveni konsenzus uključivanjem svih zainteresovanih strana da bi se izbegla dodatna deprivacija određenih društvenih grupa, među kojima je LGBT zajednica jedna od najugroženijih.

Preduzete mere tokom COVID 19 krize

Svetska banka³ je izvestila da je 200 država donelo 1.055 mere kao što su dodatna socijalna podrška, intervencije na tržištu rada, dodatno socijalno osiguranje. Više od 60% ovih mera odnosi se na nove programe socijalnih davanja i jednokratna davanja, među kojima su dominantna novčana davanja, kao i hrana i pomoć u plaćanju finansijskih obaveza i računa.

Značajno je napomenuti da su sve zemlje uglavnom automatski produžile socijalna davanja korisnicima kojima su prava istekla tokom krize.

Republika Srbija je jedina zemlja koja tokom krize nije povećala adekvatnost ili obuhvat programa koji su usmereni na najsiromašnije, već je, kao jedna od 5 zemalja u svetu⁴ obezbedila jednokratnu pomoć za sve punoletne građane.

Više lokalnih samouprava je odobrilo odloženo plaćanje komunalnih računa i odustalo od pokretanja prinudne naplate za vreme vanrednog stanja, a Elektroprivreda Srbije nije obračunavala kamate onima koji kasne sa plaćanjem računa za struju. Banke su ponudile građanima moratorijume na kreditne usluge.

Međutim, podrška pojedinim grupama, kao što su na primer beskućnici, među kojima je i određeni broj LGBT osoba, gotovo je potpuno izostala.

Nažalost, uticaj COVID krize na mnoge osetljive društvene grupe, kao što su LGBT osobe ili uopšte nije predmet istraživanja ili se ovim pitanjem bave organizacije civilnog društva.

LGBT osobe i COVID kriza

---

³ Gentilini, U., Almenfi, M., Dale, P., Lopez, A.V., & Zafar, U. (2020). Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures. World Bank "Living paper" version 12 (July 10, 2020). <http://documents1.worldbank.org/curated/en/454671594649637530/pdf/Social-Protection-and-Jobs-Responses-to-COVID-19-A-Real-Time-Review-of-Country-Measures.pdf> Pristupljeno 18. oktobra 2020

⁴ Pored Hong Konga, Južne Koreje, Singapura i Japana.

Učešće u odlučivanju

Premda su LGBT osobe poslednjih godina posmatrane najčešće kroz prizmu društveno osetljive grupe koja je pod većim rizikom od diskriminacije i nasilja, tokom vanrednog stanja i krize izazvane COVID 19 pandemijom, nadležni nisu omogućili uključivanje ove heterogene grupe u procese odlučivanja. Rezultat je izostanak konkretnih i adekvatnih mera kojima bi se smanjili negativni uticaji pandemijske krize na LGBT osobe.

Generalni stav javnosti, uključujući i stručnu javnost⁵ upozorava da propisi usvajani tokom vanrednog stanja uzrokovanog epidemijom COVID 19 ne nose rodnu senzitivnost, mere koje se preduzimaju, naročito na početku krize, gotovo se i ne odnose na osetljive društvene grupe. Od mera koje posetepeno ciljaju i neke od ranjivih društvenih grupa (osobe sa invaliditetom, autistične osobe) ni jedna se ne odnosi na izazove sa kojima se suočava LGBT zajednica. Pravne praznine i neprestane izmene i dopune propisa, ali i slučajevi nejednakog tretmana građana i građanki u primeni mera i sankcionisanju kršenja mera, dovele su ne samo do pravne nesigurnosti, već i do jačanja straha od mogućeg daljeg ograničavanja ljudskih prava i sloboda. Narativ koji je dominirao u medijima, pre svega, od strane vladajućih struktura, sa često apokaliptičnim predviđanjima budućnosti, svakako je doprineo kontinuiranom osećanju straha i neizvesnosti kod građana. Ako se ovome doda magrinalizovanost određenih društvenih grupa, među kojima je LGBT zajednica u vrhu liste nepoželjnih i tzv. nepopularnih manjina⁶, kao i potpune isključenosti iz svih procesa odlučivanja, jasne su razmere moguće dalje deprivacije ove zajednice.

Pravovremeno informisanje značajan je deo uspešnog i aktivnog učešća pojedinaca i grupa u društvenim procesima. Tokom vanrednog stanja i pandemiske krize, čiji kraj je i u oktobru 2020. godine još uvek neizvestan, informisanje na lokalnom nivou je neujednačeno, a u manjim jedinicama lokalne samouprave i posebno u selima nedostaje informisanje građana i građanki o stanju u lokalnoj sredini i merama koje preduzimaju javne vlasti, a posebno lokalna samouprava u okviru svojih nadležnosti.

Situacija u kojoj je otežan rad lokalnih medija ili ih čak ni nema, doprinosi nedovoljnoj obaveštenosti svih građana i građanki. Treba svakako naglasiti da internet, iako vrlo raširen izvor informisanja, ipak nije dostupan svima.

⁵ Rodna analiza odgovora na COVID-19 u Republici Srbiji, prof. dr Marijana Pajvančić, prof. dr Nevena Petrušić, Sanja Nikolin, Aleksandra Vladisavljević, Višnja Baćanović

⁶ Mršević, Z, Položaj lezbejki i trans žena u vreme pandemije korona virusa, 2020

Građanima i građankama koji se nalaze u neformalnom sektoru, a takvih je u LGBT zajednici visok procenat, tokom trajanja pandemije nisu dostupne uobičajene strategije preživljavanja kao povremeno angažovanje ili doznake iz inostranstva koje su umanjene ili većim delom obustavljene. Tokom zabrane kretanja bilo je onemogućeno i angažovanje u sferi neformalne ekonomije, kao i sezonski radovi u poljoprivredi koji predstavljaju jednu od mogućnosti za nezaposlene. Takođe, tokom vanrednog stanja je u pojedinim lokalnim sredinama smanjena i dodatna pomoć, a zatvaranje obrazovnih institucija značilo je i ukidanje potrebe za angažovanjem podrške za besplatnu užinu u školama i predškolskim ustanovama.

Jasno je takođe da najsiromašniji, a među LGBT osobama ih je značajan deo, nemaju ušteđevinu, a u uslovima istovremene ugroženosti celokupne populacije nemaju od koga da pozajme novac, dok s druge strane postoje dodatni rashodi za kupovinu maski, higijenskih sredstava, lekova koji se ne izdaju na recept, dezinfekcionih sredstava i sl.

Obuhvat siromašnih po kriterijumu apsolutnog siromaštva programom novčane spocijalne pomoći u Srbiji nije potpun, teorijski približno iznosi samo 50%⁷. Dakle veliki broj pojedinaca i pojedinki koji ne mogu da zadovolje osnovne potrebe nisu korisnici pomoći, a u vreme sveopšte krize im nisu na raspolaganju ni drugi mehanizmi preživljavanja, kao što je rad u neformalnom sektoru. Takođe, značajan deo populacije je neposredno iznad apsolutne linije siromaštva, na šta ukazuju podaci o senzitivnosti linije siromaštva⁸.

Vaši odgovori iz naše ankete:

**Dostupnost informacija o državnim merama za smanjenje
posledica Covid krize**

 Uglavnom info o korišćenje državnih mera u prethodnom periodu

⁷ Vlada Republike Srbije, 2018

⁸ Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije, 2019

✚ Izolacija

- ✚ Uopšteno bile su dostupne informacije, moja firma je koristila 3 minimalca da isplati deo plate
  - ✚ Informacija o 100 eura
- ✚ Najviše informacija imam o medicinskim merama, maska, distanca, dezinfekcija
  - ✚ Moratorijum na kredit
- ✚ Imam dostav informacija uglavnom zbog posla
  - ✚ Uplatu minimalca od strane države

Ekonomске posledice pandemije na LGBT zajednicu

Vlada Republike Srbije je uvođenjem vanrednog stanja naglasila da to ne znači i prestanak rada u privredi, privatnom i javnom sektoru. Vlada je preporučila poslodavcima da proces rada organizuju tako da svi koji to mogu rade od kuće. Ako rad od kuće nije moguć, proces rada je organizovana tako da se strogo poštuju sve higijensko-tehničke mere za sprečavanje širenja zaraze (ograničen broj ljudi u prostoriji, korišćenje zaštitnih maski i sl). Vlada je takođe pozvala sve poslodavce u Republici Srbije da u maksimalnoj meri svim svojim zaposlenima omoguće rad od kuće. Ministarstvo finansija donelo je paket ekonomskih mera i program podrške privredi. Paket mera se sastoji od pomoći preduzećima i preduzetnicima u vidu poreskih olakšica, od finansijske pomoći, od mera za očuvanje likvidnosti i od ostalih mera. Finansijska pomoć privredi odnosi se na podršku i pomoć za isplatu zarada za zaposlene, odnosno za plate radnika radi očuvanja nivoa zaposlenosti i čuvanja radnih mesta. Značajne su i mere poreske politike, kao što su odlaganje plaćanja poreza na zarade i doprinose za privatni sektor tokom trajanja vanrednog stanja, odlaganje plaćanja akontacija poreza na dobit, oslobađanje od plaćanja PDV-a za davaoce donacija. Ukupna vrednost ovih mera bila je 160 milijardi dinara.

Verovatno najznačajnija mera za mala i srednja preduzeća bila je direktna pomoć privatnom sektoru kroz set mera i direktnih davanja pomoći preduzećima za vreme trajanja vanrednog stanja. Pomoć se sastoji od dve mere:

- ✚ direktna pomoć preduzetnicima, mikro, malim i srednjim preduzećima u privatnom sektoru – isplata pomoći u visini minimalne zarade;

- ✦ direktna pomoć velikim preduzećima u privatnom sektoru – za velika preduzeća pomoć u visini 50% neto minimalne zarade, za zaposlene kojima je rešenjem utvrđen prestanak rada.

Iako je najveći deo mera u Republici Srbiji bio usmeren na prevenciju gubitka posla i na podršku malim i srednjim preduzećima, ove mere nisu pomogle LGBT zajednici, s obzirom da je najalarmantniji problem ove društvene grupe upravo visok procenat nezaposlenosti.

Istraživanje „COVID-19 i LGBTI zajednica u Srbiji“⁹ koje su realizovala udruženja „Egal“ i „Loud & Queer“ od 05. do 09. aprila 2020. godine sa 1.198 LGBTI osoba kao učesnika, ukazuje da je “direktne ekonomske posledice pandemije je pretrpela jedna trećina LGBT osoba, među kojima je i polovina biznisa u vlasništvu LGBTI osoba“, što znači da će skoro polovina ove zajednice u narednom postpandemijskom periodu biti u riziku od siromaštva”. Cilj istraživanja bio je da utvrdi uticaj krize koju je uzrokovala pandemija korona virusa, a rezultati su potvrdili pretpostavku da pandemija izazva velike potrebe u LGBTI zajednici u Srbiji. Više od dve trećine LGBTI zajednice, pokazuju rezultati, ima problem sa zadovoljavanjem bar jedne od životnih potreba – hrana, stanovanje, egzistencija, posao.

Alarmantan je i podatak ovog istraživanja da je “urgentna podrška potrebna za više od 20% LGBTI osoba”. Gotovo jedna trećina ispitanika izjavljuje da im je potrebno zaposlenje ili su u velikom riziku od materijalne deprivacije.

Ako pogledamo širi kontekst u kome se nalaze LGBT osobe koje pokušavaju da se zaposle ili su zaposlene nalazimo nepovoljnu situaciju i pre COVID krize. Učestala diskriminacija onih koji traže posao i mobing onih koji su zaposleni, motivisao je Gej lezbejski info centar - GLIC da, uz podršku Kancelarije za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije i Centra za istraživanje i razvoj društva IDEAS, pokrenu kampanju *#UvekSvoji* sa ciljem povećanja vidljivosti javne podrške LGBT populaciji u Srbiji. Na portalu <https://ispostuj.me> nude se kako informacije, tako i direktna podrška LGBT+ osobama kojima je potreban savet zbog doživljene diskriminacije ili zlostavljanja, kao i onima koji smatraju da njihova kompanija ne tretira na jednak način sve zaposlene

Imajući u vidu da značajan broj pripadnika i pripadnica LGBT zajednice egzistenciju ostvaruje u neformalnom sektoru, oni su za sistem zapravo nevidljivi i nisu mogli da ostvare pravo na mere podrške koje je Vlada Republike Srbije pružala zaposlenima tokom vanrednog stanja, kao što su subvencionisanje plate zaposlenog, plaćeno odsustvo ili rad od kuće.

---

⁹ Istraživanje je realizovano od strane udruženja „Loud & Queer“ i „Egal“ tokom aprila 2020. godine

Istraživanje „COVID-19 i LGBTI zajednica u Srbiji“ naglašava rodni aspekt nezaposlenosti LGBT populacije. Biseksulane osobe (kod kojih u uzorku preovlađuju žene) i lezbijke nose najveći procenat nezaposlenosti, čak je 38,2% biseksualnih osoba i 34,9% lezbijki nezaposleno. Kod trans osoba ovaj procenat je nešto manji, 31%, dok gej muškarci imaju najnižu stopu nezaposlenosti, 23,9% u ovoj heterogenoj populaciji.

Takođe, na polju preduzetništva nailazimo na rodnu neravnotežu. Iako tek 7,5% čitave ekonomski aktivne zajednice čine vlasnici i vlasnice preduzeća, te brojke su značajno veće kod muškaraca (7,9), nego kod žena (2,6 odsto). Žene se nalaze u većini vlasnika ugostiteljskih objekata i upravljačkim sistemima uslužnih delatnosti, dok muškarci najčešće biraju drugačija zanimanja. Kriza izazvana korona virusom uticala je i na poslovanje biznisa u vlasništvu LGBTI osoba. Skoro trećina njih (30,3%) moralo je da trajno prekine svoje poslovanje, dodatnih 7,7 odsto je moralo da smanji plate zaposlenima, a 7,1 odsto je moralo da šalje zaposlene na neplaćena odsustva. U pojedinim slučajevima (3,2%) dodatni trošak poslovanja bilo je i organizovanje prevoza za zaposlene, a tek 2,6% vlasnika biznisa su morali da pribegnu otpuštanju radnika. Dakle, skoro polovina (48,4%) LGBTI biznisa trpelo je posledice pandemije COVID-19, pokazuje ova anketa.

Ekonomske mere tokom vanrednog stanja imale su za cilj ublažavanje negativnih efekata na privredu zemlje, koja je nastala kao posledica pandemije novog virusa COVID 19. Ukupna vrednost za ekonomski paket iznosi 5,1 milijarde evra. Mera koja je došla do svakog punoletnog građanina i građanke i zakonu se većina izjasnila pozitivno odnosila se na uplatu direktne pomoći u iznosu od 100 evra u dinarskoj protivvrednosti. Merama koje su tokom varednog stanja imale, barem privremeno dobar uticaj, treba dodati i zastoj u otplati (moratorijum) dužnicima na otplatu kredita, kao i obaveza po osnovu finansijskog lizinga, ne kraći od 90 dana, ili od trajanja vanrednog stanja, za koje vreme banka ne obračunava zateznu kamatu na dospelo a neizmireno potraživanje i ne pokreću postupak izvršenja, kao ni postupak prinudne naplate prema dužnicima, odnosno ne preuzima druge pravne radnje u cilju naplate potraživanja od dužnika.

Vaši odgovori iz naše ankete:

Uticaj Covid - 19 krize na ekonomsku situaciju

- ✚ Pandemija je dovela do toga da radim veliki broj sati prekovremeno a malo se krećem, što se odrazilo na mentalno zdravlje.

✚ Jako negativno

✚ Veoma loše

✚ Užasno

✚ Velika količina kontradiktornih informacije stvara mi konfuzija i
anksioznost...

✚ Iako je moratorijum dobro došao, bojim se posledica

✚ Imam malo manje posla nego inače.

Stambeni problem

Posledica negativnih posledica pandemijske krize najznačajnije se, pored nezaposlenosti, odrazila na LGBT osobe koje nemaju rešeno stambeno pitanje. Od početka vanrednog stanja i nastavkom krize izazvane COVID 19, svaka deseta LGBTI osoba je morala da se iseli iz stana, jer nema sredstava da plati stanarinu, dok se 5% LGBTI zajednice i članova i članica njihovih porodica nalaze u riziku od beskućništva.

Istraživanje „COVID-19 i LGBTI zajednica u Srbiji“ skreće pažnju na nejednaku rodnu raspodelu tereta krize zbog ostajanja bez prihoda. Procenat onih koji su se našli u stambenom problemu zbog epidemijske krize znatno je niži kod gej muškaraca (8,4%) nego kod ostalih iz LGBT zajednice: lezbijke 13,4%; trans osobe 14,3% i biseksualne osobe 15%.

Zdravlje

Negativne ekonomske posledice COVID 19 krize prelile su se na povećan rizik od mentalnih oboljenja, a LGBT osobe su i inače pod većim rizikom od ove vrste oboljevanja od drugih. Problem se usložnjava, jer su osobama koje imaju ili su u riziku od mentalnih problema neophodne profesionalne i specifične usluge podrške, koje tokom vanrednog stanja nisu bilo dostupne u dovoljnoj meri.

Pažnju treba skrenuti i na nepriznatu ulogu LGBT partnera i otežava pristup zdravstvenim uslugama što predstavlja još neke od specifičnih problema koji se, posebno u vreme krize, reflektuju na kvalitet života LGBT osoba. Možda više nego do sada, nerešena pravna regulativa istopolnih partnerstava pokazala je sve svoje negativne strane. Jasno je da pravno regulisana životna zajednica sa sobom donosi dozu sigurnosti i prihvaćenosti, što bi svakako umanjilo netoleranciju, ali i osećaj anksioznosti i neizvesnosti u ovim i sličnim vanrednim okolnostima. Pravna regulacija istopolnih partnerstava značila bi i lakšu dostupnost merama podrške u oblasti rada i nasleđivanja imovine.

Posebno ranjiva grupa u okviru LGBT populacije su trans osobe. Tokom vanredne situacije, kao i u bilo kojoj kriznoj situaciji u kojoj se društvo nađe, strah od neadekvatnog zadovoljavanja zdravstvenih potreba raste kod trans osoba. Ova društvena grupa posebno je rizična u situaciji opasnosti od opšte zaraze koja se brzo širi. Iako trans osobe koje su pod hormonalnom terapijom zapravo u istoj zdravstvenoj ravni kao i, na primer, osobe sa dijabetesom ili osobe na dijalizi, trans osobe nisu bile prepoznate kao posebno ranjiva grupa tokom vanrednog stanja. Neredovna hormonska terapija ili čak prekid odnosno nemogućnost nastavka procesa tranzicije, doprinose da ovaj strah raste. Vanredno stanje je usporilo, a često i onemogućilo zakazivanje pregleda za proces tranzicije.

Tokom perioda vanrednog stanja Komisija za transrodna stanja koja se bavi davanjem stručnog mišljenja o ispunjenosti uslova za uključivanje osobe u proces prilagođavanja pola iz medicinskih razloga, a na osnovu medicinske dokumentacije osiguranog lica, nije funkcionisala.

Mentalno zdravlje u mnogome zavisi od ekonomske sigurnosti. U svetlu posledica pandemijske krize kada imamo situaciju da više od dve trećine LGBTI ne može da zadovolji jednu od životnih potreba – hrana, stanovanje, egzistencija, posao - jasno je da će LGBT osobe u narednom periodu intenzivnije tražiti novi i/ili dodatni posao i time pokušati da umanje ove posledice ozbiljne materijalne deprivacije.

[Vaši odgovori iz naše ankete:](#)

Uticaj Covid - 19 krize na pristup zdravstvenoj zaštiti:

- ✚ Pandemija je jako loše uticala na moju zdravstvenu situaciju, jer su svi zakazani pregledi za praćenje moje hronične bolesti otkazani.
- ✚ Na polju zdravlja primećujem povećan stres, anksioznost i strah od nepoznatog.

Nasilje i rizik od nasilja povećani tokom vanrednog stanja

Strah od mogućeg povećanja nasilja je visoko prisutan u LGBT populaciji. Ovaj strah svakako utiče na pojavu anksioznosti, depresije, zatvaranje u sebe i druge oblike uticaja na mentalno zdravlje i zdrav razvoj ličnosti.

Gej lezbejski info centar – GLIC upozorava da „pandemija Covid-19 može dovesti i do porasta porodičnog nasilja i zlostavljanja LGBT+ osoba, naročito mladih, zbog dužeg boravka u kući sa članovima porodice koji ne prihvataju njihovo seksualno opredeljenje ili rodni identitet. Nasilje u porodici posledično uzrokuje i druge probleme poput anksioznosti, depresije, čak i suicidalnih misli”.

Podsećaju na rezultate Godišnjeg LGBTI+ istraživanja, koje su neposredno pre početka epidemije u našoj zemlji sprovedi IDEAS i GLIC, i koji upozoravaju da je nasilje u vrhu liste problema sa kojima se LGBTI+ osobe svakodnevno suočavaju, te je čak 59% ispitanih navelo da je u poslednjih godinu dana bilo izloženo nekom obliku nasilja – od emocionalnog, koje je najučestalije, do fizičkog.

Istraživanje „COVID-19 i LGBTI zajednica u Srbiji” upozorava da čak “jedna petina LGBTI osoba živi u strahu od nasilja ili trpi nasilje na mestu na kojem su izolovani tokom pandemije. Više od jedne trećine zajednice vrlo loše ocenjuje osećaj privatnosti na mestu izolacije, što se posebno može povezati sa strahom od eskalacije nasilja u slučaju autovanja”.

Iako se većina LGBT osoba osećala bezbedno ili relativno bezbedno u tokom vanrednog stanja, ne treba zanemariti jednu petinu LGBTI osoba, koje su

učestvovala u istraživanju, koja se ne oseća bezbedno u svom životnom prostoru. Diskriminatorno postupanje, prepoznatljivi oblici nasilja i nasilničkog ponašanja, kao što je fizičko i nasilje u porodici najčešće se pojavljuju u odgovorima LGBT osoba koje su bile deo pomenutog istraživanja.

Alarmantan je zaključak istraživača da su mlade LGBTI osobe najviše ugrožene, kada je tema nasilja u porodici u pitanju, kao i oni koji su, usled ekonomske situacije, bili primorani da se vrate u svoje porodične domove i okruženja koja često nisu bezbedna i dobronamerna.

Zaključak

Javno-zdravstvena i ekonomska kriza uzrokovana pandemijom COVID 19 potvrdila je tezu da su marginalizovane društvene grupe tokom vanrednih negativnih

društvenih okolnosti dodatno marginalizovane otežanim pristupom i neadekvanim odgovorom države na potrebe osetljivih društvenih grupa. Izostanak uključivanja svih društvenih grupa u procese odlučivanja o važnim društvenim pitanjima tokom vanrednog stanja dovelo je do kreiranja mera koje nisu rodno osetljive i ne odgovaraju u potpunosti na potrebe LGBT zajednice. „Pateći“ od nedovoljne zaposlenosti i ekonomske nesigurnosti i pre COVID krize, jasno je da LGBT zajednici, zbog otkaza, neplaćenog odsustva i smanjenih prihoda, kao i zatvaranja ili značajne redukcije biznisa, preta dodatna marginalizacija. LGBTI osobe obolele od hroničnih oboljenja su imale probleme u pristupu zdravstvenoj zaštiti, a stambeni problem i do sada teško rešavan, tokom vanrednog stanja i u postpandemijskom periodu, preta da uveća broj beskućnika. Mnogi su bili prinuđeni da se vrate u svoje primarne porodice i lokalne zajednice sa jasnim osećanjem nebezbednosti i povećanim rizikom od nasilja. Sve ovo značajno utiče na mentalno zdravlje. Ako se ovome doda i činjenica da se tokom vanrednog stanja teže pristupalo specijalističkim službama koje se bave mentalnim zdravljem, možemo zaključiti da će se LGBT zajednica u narednom periodu suočiti sa još jednim velikim izazovom: mentalno zdravlje. Socijalna distanca i dalje ostaje jedan od najznačajnijih problema. Čini se da je COVID kriza skrajnula dublje na marginu i onako nedovoljno vidljivu, ali aktivnu, LGBT civilnu scenu. Aktivisti i aktivistkinje ipak ne prestaju da govore o nasilju, socijalnoj distanci, predrasudama sa kojima se susreću, u ovo vreme, možda više nego ikad. Važno je glasno govoriti i o diskriminaciji koja se povećava u ekstremnim društvenim krizama, kakva je ova izazvana pandemijom.

Iako otežan, aktivizam je živ. Civilno društvo nalazi različite, kreativne načine delovanja i ulaže dodatne napore da dopre do svojih korisnika, svesni važnosti svoje uloge. Ograničavanje javnog prostora, otkazivanjem događaja kao što su Prajd i obeležavanje značajnih datuma za LGBT zajednicu mora biti privremeno, a ponovno „osvajanje“ javnih prostora prioritet.

Vaši odgovori iz naše ankete:

Najpotrebniji vidovi pomoći od države u ovakvim situacijama krize

 Ekonomska podrška

✚ Tačne i pravovremene informacije

✚ Prevenirija širenja panike

✚ Normalizacija rada u zdravstvenim ustanova, jer korona nije jedina bolest u ovom momentu

✚ Adekvatan posao

✚ Finansijska podrška

✚ Zdravstvena podrška

✚ Psihološka pomoć

✚ Pomoć privatnim poslodavcima u vidu minimalca duži vremenski period

Literatura

Ljudska prava i COVID-19 - analiza izmene pravnog okvira tokom vanrednog stanja i uticaj na uživanje ljudskih prava Yucom, Beograd. <http://www.yucom.org.rs/ljudskaprava-i-covid-19/>, pristupljeno 20. oktobra 2020;

Poverenica za ravnopravnost inicirala je rešavanje ovog problema <http://ravnopravnost.gov.rs/>, pristupljeno 20. oktobra 2020;

Gentilini, U., Almenfi, M., Dale, P., Lopez, A.V., & Zafar, U. (2020). Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures. World Bank "Living paper" version 12 (July 10, 2020). <http://documents1.worldbank.org/curated/en/454671594649637530/pdf/Social-Protection-and-Jobs-Responses-to-COVID-19-A-Real-Time-Review-of-Country-Measures.pdf> Pristupljeno 18. oktobar 2020.

Gentilini et al. (2020a). Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures. World Bank "Living paper" version 10 (May 22, 2020). https://www.ugogentilini.net/wp-content/uploads/2020/05/Country-SP-COVID-responses_May15.pdf Pristupljeno 18. oktobar 2020.

Republički zavod za statistiku Srbije. (2020). Statistički kalendar Republike Srbije, 2020.

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije. (2019). Ocena apsolutnog siromaštva u Srbiji u 2018. godini. http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2019/10/Ocena_apsolutnog_siromastva_u_2018_lat.pdf. Pristupljeno 15. oktobar 2020.

Vlada Republike Srbije. (2018). *Treći nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji - Pregled i stanje socijalne isključenosti i siromaštva za period 2014–2017. godine sa prioritetima za naredni period.* Beograd: Vlada Republike Srbije.

Zakon o socijalnoj zaštiti, „Sl. glasnik RS”, br. 24/2011